PETRA WESTERDAHL

Det ska börjas i tid. Ingvar Haraldsson på motorhuven utanför Everöd nr 6 vid 40-talets slut.

Österlensk kommunikation VII

I nya hjulspår – en betraktelse i backspegeln

Att köra på i gamla hjulspår är inte alltid fruktbart. Ibland kan det krävas att allfarvägarna lämnas för att nya leder ska skapas. Men ingenting som kallas nytt har inte gjorts förut - vad som har skett skall ske igen.

Vår resa den här gången begynner några stenkast från Gyllebo slott, en av de riktigt vackra och varma dagarna i juni 2018. Fordonet jag just hoppat in i är en hundraåtta hästkrafters Ford Taunus 2300 GXL med V6:a, årsmodell 1975. Tro för allt i världen inte att jag kan något om bilar. Informationen tillgodogör jag mig genom att läsa på ett pappersark som jag funnit i bilsätet.

”Inspirerade av tidens filmkultur klädde sig killarna i skinnjackor och jeans. Håret kammades bakåt med brylkräm. Tjejerna såg ut som Marilyn Monroe och Audrey Hepburn. De bar vackra klänningar med korta kjolar och tuperat hår.”

Vi glider långsamt ut ur den mörka skogen, ut på slätten och ut genom de österlenska markernas vida sädesfält. Vår chaufför och tillika bilens ägare Torbjörn berättar;

– Jag köpte bilen första gången år 1980 av Torsten Jeppsson – en av ”Gott i gott gott-bröderna” – som drev Fordverkstad i Borrby. År 1997 sålde jag den, vilket jag senare ångrade många gånger. Men jag hade tur! Sexton år senare hittade min syster den på Blocket. Jag köpte tillbaks den med bara 140 fler mil på mätaren och

Bilträff i Spjutstorp.

i samma goda skick. Till och med mitt gamla kassettband satt kvar i bilstereon.

Torbjörn räcker mig det numera uråldriga kassettbandet, och med viss nostalgi känner jag väl igen de gamla åttiotalslåtarna.

Efter en kort tur i det öppna landskapet är vi framme i den lilla byn Spjutstorp. Vår mörkblå Ford bromsar in på en öppen gräsyta bakom byns friluftsbad. Det tar inte många minuter innan vi omringas av bilar av olika slag och årgångar.

Jag letar mig fram till initiativtagaren Östen, som berättar att han och Håkan Håkansson startade träffarna år 2006. Varje torsdag från mitten av april till slutet av september förvandlas gräsplanen till ett automobilmuseum. Ja, ni hörde rätt – varje torsdag. Över en korv och en kopp kaffe träffas veteranbilsägare och likasinnade för samvaro och utbyte av tips och idéer. Numera fyller sammankomsterna en viktig social funktion för såväl bilägare som besökare. Verksamheten drivs helt ideellt av funktionärer och planering och inköp sköts av Östen, Håkan, Kricke och Lena. All vinst går oavkortad till Spjutstorpsbadet.

Egentligen är jag inte speciellt intresserad av bilar, tänker jag då jag står mitt i vimlet av brummande fordon. Eftersom jag växte upp med en bilfanatiker till far, fick jag nog redan i späd ålder. Kanske undrar ni då vad jag gör här? Möjligtvis är jag lite, lite intresserad av bilar från 1900-talets första decennier.

Vid en återblick till denna tidiga epok i bilhistorien kan vi konstatera att det år 1916 fanns 5600 bilar i landet. Nio år senare hade antalet ökat till hela 60 000. Sveriges egna serietillverkade personbil stod klar år 1927 och producerades av ett dotterbolag till Svenska Kullagerfabriken. Bolaget bildades av Gustav Larsson och Assar Gabrielsson, och blev mer känt under namnet Volvo. Under andra världskriget gick tillverkningen på sparlåga, men redan 1946 hade antalet fordon ökat till 140 000. Orsaken till expansionen var de billiga småbilarna från europeiska leverantörer. Från Volvo kom de stora försäljningssuccéerna PV 444 och Amazon och från Saab modellen Saab 92.

Vi lämnar den lilla byn Spjutstorp och fortsätter vår färd förbi mina anfäders gård vid Everöd utanför Tomelilla. Till skillnad från vårt tidigare besök (Österlent nr 3, 2016) möts vi inte av arbetshästar på gårdsplanen. Nej, framför huset har ett tjugotal svarta trettiotalsbilar radats upp. Nu befinner vi oss i början av 1940-talet och gården har övertagits av dottern Nanna och hennes man Gösta. Båda dock med ringa intresse för att bedriva jordbruk.

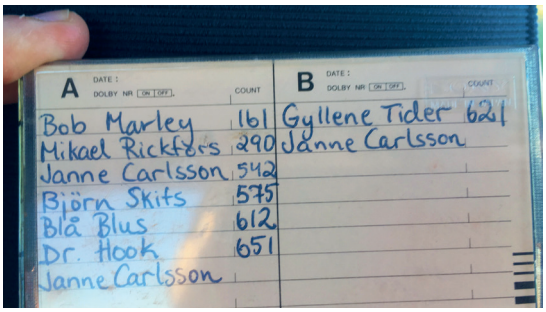

Populärmusik på 80-talet.

Från att ha varit en av de rikare gårdarna i socknen, har stället på kort tid av olika anledningar blivit olönsamt. Ett sätt att dryga ut kassan är att ha hyresgäster, och det är när släktingen Per Svensson flyttar in som bilintresset i släkten startar på allvar. Herrarna på gården slår sig ihop och köper upp trettiotalsbilar som repareras och säljs. Det har berättats för mig att *”hele vången va full me gamla, sorta bilar änna opp ti lansvajjen”.*

Förmodligen blev det inga större förtjänster av bilförsäljningen, för vid femtiotalets mitt såldes gården som fostrat fyra generationer. Familjen flyttade till Holmeja för att driva ett klassiskt 50-talscafé med nymodigheter såsom jukebox, flipperspel och – hör och häpna – televisionsapparat! Slutligen urbaniserades även dessa landsortsbor och hamnade i den ”stora” staden Malmö.

Vid denna tid blev personbilen allt vanligare, och inte minst de amerikanska blev mycket populära. Det var inte bara de flotta bilarna som importerades, med bilen följde en helt ny ungdomskultur med utpräglad musik, klädstil och häftiga frisyrer. Kännetecknande för den amerikanska rockmusiken var artister som Bill Haley och Elvis Presley. I Europa hade vi engelsmannen Tommy Steele. Inom filmen blev ”Vild ungdom” från 1953 med Marlon Brando, och inte minst ”Ung rebell” med James Dean från 1955 kultförklarade. I november 1959 var det premiär för den svenska filmen ”Raggare!” i regi av Olle Hellbom. Hans Wahlgren och Christina Schollin sågs i huvudrollerna, och flera ungdomar från raggargängen medverkade och spelade sig själva.

Dock kom en rejält urartad händelse, de så kallade ”raggarkravallerna i Kristianstad” att svärta ner den nya, moderna ungdomskulturen. Den 26 juli 1959, kvällen före Kristianstad Grand Prix i motorcykel, utbröt ett gigantiskt tumult på den närbelägna campingplatsen. Ditresta raggargäng från hela Sverige slogs större delen av natten och polisen svarade med dragna sablar. Ordet raggare kom efter händelsen – av förståeliga skäl – att få en bitter eftersmak.

För mig som är född på sjuttiotalet kom begreppet raggare att förknippas med töntiga, ruffiga typer med spetsiga cowboyboots, som slogs och drack Pripps Blå. Men de raggare jag stötte på i min ungdom var eftersläntrare och långt ifrån de moderna, snygga innekillarna som anammade kulturen i sin linda. De stilbildande originalraggarna torde idag (2020) vara i sjuttiofem- till åttioårsåldern. Numera verkar veteranbilar mest attrahera välklädda, bättre bemedlade

Filmaffisch.

Ingvar Haraldsson 1965 framför sin Ford Fairlane med flickvän Ninna Knutsson (t h) samt väninna Helen.

gentlemän som vårdar sina bilar som klenoder – som de också är.

Men vi ska inte hem riktigt än. Vi hinner med ett sista besök. Forden vänder och kör ut från grusvägen i Everöd och svänger ner mot Tomelilla. Här möter vi Östen igen som nu visar oss sin bilsamling. Vi får veta att hans eget bilintresse började kring 1960, då hans kusin Ingvar flyttade tillbaka till trakten. Östen var då femton år och Ingvar sjutton. Kusinen hade inget körkort men bil, det hade han.

– Ingvar hade en grön Ford Custom -50, hundra hästars V8. Vi backade in bilen i hönsahuset – som blev vår första bilverkstad – och låg där och svetsade på den. En gång råkade Ingvar bränna mig med svetslågan, och jag blev så dålig att jag fick gå in och lägga mig. Vi köpte upp gamla amerikanare billigt. De skrotades och såldes som reservdelar. Och pengarna började rulla...

En Ford Zephyr -54 blev Östens första egna bil. Många amerikanare har sedan dess passerat, och han är numera ägare till en stor samling veteranbilar.

Även kusinen Ingvar kom att äga ett oräkneligt antal bilar. Och inte nog med det. En vack-

Initiativtagarna Östen Westerdahl och Håkan Håkansson.

er sommarkväll plockade han – utanför Ystads Folkets Park – upp en snygg lifterska i sin Ford Fairlane. Fem år senare blev det bröllop, och kort därpå fick även jag se dagens ljus.

Vår resa närmar sig sitt slut. Forden svänger in på Slottsvägen och den gåtfulla men trygga Gylleboskogen omfamnar oss igen. Tycka vad jag vill om bilar, men jag har dem trots allt att tacka för min existens.

Petra Westerdahl
Krönikör